

पठतु संस्कृतम्
शिक्षा

जूलै ९, २०२२

पाठः - ९

अङ्काः १००

1) आवरणे दत्तानां शब्दानां सति-सप्तमीरूपं लिखत (५)

a. यदा रामः गच्छन् आसीत् तदा दशरथः अपतत् ।

रामे गच्छति सति

b. यदा दमयन्ती आगच्छन्ती आसीत् तदा नलः रूपं परिवर्तितवान् ।

दमयन्त्याम् आगच्छन्त्यां सत्याम्

c. यदा गोपिकाः स्मरन्त्यः आसन् तदा कृष्णः आगतः एव ।

गोपिकासु स्मरन्तीषु सतीषु

d. यदा भक्ताः स्मरन्तः आसन् तदा विष्णुः आगतः।

भक्तेषु स्मरत्सु सत्सु

e. यदा भगिन्यः हसन्त्यः आसन् तदा पिता आगतवान् ।

भगिनीषु हसन्तीषु सतीषु

2) सति-सप्तमीरूपं लिखत । (५)

- a. नृत्यन् नर्तकः नृत्यति नर्तके
- b. भाषमाणाः छात्राः भाषमाणेषु छात्रेषु / भाषमाणासु छात्रासु
- c. याचमानः इन्द्रः याचमाने इन्द्रे
- d. आगच्छत् वाहनम् आगच्छति वाहने
- e. पूजयन्तः अर्चकाः पूजयत्सु अर्चकेषु

3) रिक्तस्थानं पूरयत (१०)

	विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
मातृ	प्रथमा	माता	मातरौ	मातरः
भवन	सप्तमी	भवने	भवनयोः	भवनेषु
गुरु	चतुर्थी	गुरवे	गुरुभ्याम्	गुरुभ्यः
उत्पीठिका	पञ्चमी	उत्पीठिकायाः	उत्पीठिकाभ्याम्	उत्पीठिकाभ्यः
गौरी	तृतीया	गौर्या	गौरीभ्याम्	गौरीभिः

4) एतानि पदानि उपयुज्य वाक्यानि रचयत (५)

a. गायन्ती रजिका गायन्ती वस्त्राणि क्षालयति ।

b. प्रक्षाल्य सेविका वस्त्राणि प्रक्षाल्य तानि आतपे प्रसारयति ।

c. चिन्तयितुम् पठनसमये अन्यं कमपि विषयं चिन्तयितुं न शक्नुमः।

d. पठनीया अस्माभिः सभायाम् एका उत्तमा कथा पठनीया ।

e. पालितवान् श्रीरामः पितुः दशरथस्य आज्ञां पालितवान् ।

5) सन्धिं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- a. शिष्यस्ते शिष्यः + ते विसर्गस्य सकारः
- b. कश्चित् कः + चित् विसर्गस्य सकारः/ श्चुत्वसन्धिः
- c. सन्तुष्टस्तस्य सन्तुष्टः + तस्य विसर्गस्य सकारः/
- d. बालाश्चतुराः बालाः + चतुराः विसर्गस्य सकारः/
श्चुत्वसन्धिः
- e. चतुरश्छात्रः चतुरः + छात्रः विसर्गस्य सकारः/
श्चुत्वसन्धिः

6) सन्धि-विच्छेदनं कृत्वा नाम लिखत (१०)

- a. तुष्टाः + तरुण्यः तुष्टास्तरुण्यः विसर्गस्य सकारः
- b. बालः + षण्मुखः बालषण्मुखः विसर्गस्य सकारः
ष्टुत्वसन्धिः
- c. गुरोः + तल्पः गुरोस्तल्पः विसर्गस्य सकारः
- d. भावयन्तः + श्रेयः भावयन्तश्श्रेयः विसर्गस्य
सकारः/ श्चुत्वसन्धिः
- e. अधिकारः + समः अधिकारस्समः विसर्गस्य सकारः

7) कृदन्त / लकार रूपं लिखत (१०)

धातुः	कृदन्तः / लकारः	
या	तव्यत्	यातव्यम्
पृच्छ्	क्तवतु (स्त्री)	पृष्टवती
अस्	कर्मणि लट्	भूयते
रुद्	लृट्	रोदिष्यति
लप्	शतृ (न)	लपत्
कृ	तुमुन्	कर्तुम्
पा	अनीयर्	पानीयम्
शेतर	शानच् (पु)	शयानः
लिख्	क्त (न)	लिखितम्
भू	क्त्वा	भूत्वा

8) सूक्तेः अर्थः लिखत । (३)

अव्यवस्थितचित्तस्य प्रसादोऽपि भयङ्करः ।

9) प्रहेलिकायाः अर्थम् उत्तरं च लिखत । (३)

यजमानेन कः स्वर्गहेतुः सम्यग्विधीयते ।
विहायाद्यन्तयोर्वर्णौ गोत्वं कुत्र स्थितं वद ॥

10) सुभषितस्य सन्धिच्छेदं तात्पर्यम् च लिखत । (४)

भोगे रोगभयं कुले च्युतिभयं वित्ते नृपालाद्भयम्
माने दैन्यभयं बले रिपुभयं रूपे जराया भयम् ।
शास्त्रे वादिभयं गुणे खलभयं काये कृतान्ताद्भयम्
सर्वं वस्तु भयान्वितं भुवि नृणां वैराग्यमेवाभयम् ॥

11) श्लोकस्य पदविभागः अन्वयं तात्पर्यं च लिखत । (५)

एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन।
अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ॥

12) एकवाक्येन उत्तरं लिखत (६)

a. के आशा इति नद्याः पारगताः सन्तः नन्दन्ति ?

विशुद्धमनसः

b. आशा नाम नदी कीदृशी ?

c. मुनयः किमर्थं शिवसमीपम् अगच्छन्?

तापात् रक्षणं प्रार्थयितुम्

d. इन्द्रः किमर्थं मुनिवेषं धृतवान्?

अर्जुनस्य परीक्षां कर्तुम्

e. विवेकिनः किम् इच्छन्ति?

संसारात् मोक्षमिच्छन्ति

f. इन्द्रकीलपर्वतः कस्मात् कारणात् पवित्रः?

इन्द्रकीलपर्वतः गङ्गातीरे अस्ति ।

b) मनोरथजला, तृष्णातरङ्गाकुला, रागग्राहवती,
वितर्कविहगा, धैर्यद्रुमध्वंसिनी, मोहावर्तसुदुस्तरातिगहना,
प्रोत्तुङ्गचिन्तातटी।

13) लौकिकन्यायं विवृणुत (३)

अशोकवनिकान्यायः

14) संसन्दर्भम् व्याख्यात (५)

किन्त्वहं न मोक्षमिच्छामि

15) मेलयत (७)

a. औषधम्	- स्वरः	c
b. पाणिनिः	- गणितम्	e
c. गान्धार	- दानवः	g
d. शान्तिः	- गुडजिह्वकान्यायः	a
e. बोधायनः	- कृष्णः	f
f. मधुसूदनः	- रसः	d
g. मूकः	- व्याकरणम्	b

16) गणे अनर्हं पदं पृथक् कुरुत (४)

१. 1) शरत्कालः 2) सच्छीलम् 3) <u>रामोऽपि</u>	4) जगन्नाथः . विसर्ग सन्धिः
२. 1) <u>आगच्छन्ति</u> 2) स्मरन्ती 3) पठन्ती	4) लिखन्ती . नपुं शतृ
३. 1) पाण्डवः 2) कौन्तेयः 3) <u>हृषीकेशः</u>	4) गुडाकेशः . श्रीकृष्णः
४. 1) अश्वत्थामा 2) हनूमान् 3) बलिः	4) <u>रामः</u> . श्रीरामः

17) उचत-पदं चिनुत (५)

१. अर्जुनः ____ इन्द्रप्रस्थं गच्छति । (हस्तिनापुरात् / हस्तिनापुरम्)
२. शबरी ____ फलानि ददाति । (रामाय / रामम्)
३. ____ महतीं चमूं पश्य । (पाण्डुपुत्राणाम् / पाण्डुपुत्रेभ्यः)
४. छात्रः ____ भक्तिं प्रकटयति । (गुरौ / गुरोः)
५. ____ विना जीवितुं न शक्यते । (जलेन / जलस्य)